

משפטים

מאמרים ושיחות ממו"ר הגה"צ
רבי יצחק משה ארלונגר שליט"א

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד
ובשבעת יצא לחפשי חנם (שמות כ"א ב').

הנה מצוה ראשונה אחר קבלת התורה הוא פרשת עבד עברי, ואמרו חז"ל "אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע". ובזוה"ק רעיא מהימנא איתא דעבד פטור מקבלת עול מלכות שמים משום שהוא כפות באחרא, "כהאי תורה דיהבין עליה עול בקדמיתא, בגין לאפקא מניה טב לעלמא. ואי לא קביל עליה הוא עול, לא עביד מדי. הכי נמי אצטריך ליה לבר נש לקבלא עליה עול בקדמיתא, ולבתר דיפלא ביה בכל מה דאצטריך, ואי לא קביל עליה האי בקדמיתא, לא ייכול למפלא" (זוה"ק ח"ג דף ק"ו ע"ב).

קבלת עול מלכות שמים הוא היסוד ראשון בעבודת

השם, התבטלות גמורה לרצון השם לעשות רצונו ולא מה שהנפש הבהמית חפצה, לכן נצטוינו לייחד פעמיים לפחות בכל יום "שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה אחד". ובספרי יראה איתא להעלות על לב את יחוד ה' בכל פעם שעוברים אצל מזוזת הפתח ומנשקים המזוזה, לזכור תמיד כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים, כי כשאדם משועבד לתאוות לבו הוא עבד לחומר שלו, ואז נמצא הוא עבד לעבדים.

והנה במצרים היה השיעבוד תחילה בפה רך ואח"כ בחומר ובלבנים בעבודה קשה, וכן הוא במצרים הפרטי של כל אחד שהיצר מפתחו להלך אחר תאוות לבו, ותחילה הוא בפה רך לדמות בנפשו שהולך ליהנות ממנעמי העולם, אמנם כיון שהוא כבר שקוע בחומר אז נעשה משועבד והוא אסור בזיקים שאינו יכול לעשות מאומה רק מה שהיצר השוכן לו בחלל השמאלי שבלב מסיתו ונעשה לו ליצר עבד נרצע, ולבסוף נופל לעצבות ומרא שחורה שהם תוצאה של החומר ונעשה לו עבודה קשה שאפילו ממנעמי העולם המדומים אינו נהנה, עד שאמרו עליו שאין אדם מת וחצי תאוותו בידו. לכן העבודה להעמיק את יחוד ה' שיהיה חרות על לבו, ובכל פעם שינשק המזוזה יהרהר בלבו שהוא עבד נרצע לבורא כל עולמים ולא עבד לעבדים.

והאמת שכל הנגיעות שיש לאדם הוא עבדות שכפות באחרא, כי כשמכוין לעשות פעולות למצוא חן בעיני פלוני ואלמוני, נמצא הוא משועבד עצמו לפלוני ועובד לעבד חלילה תחת לעבוד למלך מלכי המלכים. ויש לשון בקדמונים "עבדי הזמן עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבדו חפשי". ואיתא בהקדמת הזוהר חזיון דרבי חייא שהתענה ארבעים יומא לראות את רבי שמעון, ולסוף "אחזיא ליה בחזווא לרבי שמעון ורבי אלעזר בריה וכו' פתח רבי שמעון ואמר ייעול רבי חייא, וליחמי בכמה דומין קב"ה לחדתא אנפי צדיקא לזמנא דאתי, זכאה איהו מאן דעאל הכא בלא כסופא, וזכאה מאן דקאים בההוא עלמא כעמודא תקיף בכלא", מי יכול למיעל לעלמא דאתי בלא כסופא, ועל מי שייך לומר דקאים בהאי עלמא כעמודא תקיף ככולא, רק מי שתקיף וחזק בדעתו ואינו משועבד לשום רצון וכה אחר בעולם לבד משיעבוד הלב לאבינו שבשמים, בדוגמת ההוא תורה שמקבל עליו עול בקדמיתא וכל חייו הוא נתון תחת העול בלי התנגדות, עול מלכות שמים שלימה.

ובחובת הלבבות הקדיש שער שלם לעבודה זו, שער יחוד המעשה, שלא להיות עבד להבלי הזמן ולא לפלוני ולא לאלמוני, שלא יתפעל לא מדברי שבח ולא מדברי גנאי של זולתו, רק ממאמרי הבורא שקיבלנו מרבתינו הקדושים, וכמו שיש לשון חריף מהרה"ק מקאמארא זי"ע "ואל יתייש מפני המלעיגים עליו בעבודת השם אפילו הצדיקים הגדולים", שאפילו אם האדם ממנו הוא תופס התפעלות בין לשבח ובין לגנאי, הוא צדיק גדול, עדיין יהיה נחשב כעבד לעבדים! ואצל חסידים עקרו מן השורש את שורש הרע הזה לנסות למצוא חן בעיני זולתו בעבודת השם, עד כי היו חסידים שרפי קדם שעשו פעולות שונות ומשונות כדי לעקור שורש זה

מליבם, כדי שיהיה לבם פנוי וזך ליחוד הבורא בשלימות.

לכן ניתנה פרשת עבד עברי כציווי ראשון אחר קבלת התורה, ש"ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא יצא חפשי" (שמות כ"א ה'), שהוא אוהב את תאוות הזמן, וקנה אדון לעצמו מן הנבראים תחת שיקח לו לאדון את הבורא ולעבדו באהבה ויראה ויגיעת התורה עד מיצוי נפשו, הלא אין לך בושה גדולה מזו שזה היפך קבלת התורה ליקח לו אדון לעצמו, אשר אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים מבקש לשעבד לו אדונים חדשים של הבל ושקר. מסופר כי בעת המלחמה כאשר הגיעו הרשעים לאחד הערים והכריזו שיבאו האנשים לרשום את עצמם לעבודה, שאלו להרה"ק מבעלזא זי"ע האם ללכת להירשם, והשיב להם הרה"ק בתמיה, וכי יעלה על הדעת למסור את עצמינו בידיים לרשעים... וכמו כן הוא תמיהה גדולה על בני אדם שלוקחים לעצמם בידיים מותרות והבלי העולם ומרגילים עצמם להבלי הזמן עד שנעשים משועבדים, וכי יעלה על הדעת למסור נפש טהורה וזכה חלק אלוהה ממעל בידיים לידי אדונים זרים.

ואיתא בספרים הקדושים על עבירות שהם מסוגלים לטמטם הלב רח"ל, ובפרט בענייני קדושה, אשר הפוגם בזה מוכר נפשו לצד האחר חלילה, לכן צריך לזה מסירות נפש לשמור העיניים והלב ברשותו, שאם לא כן אינו רק פגם שעובר על לאו אחד של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אלא מוכר את כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו לחיילות הסט"א, שמתקרר מכל ענייני התורה, ומפיל נשמות קדושות מאוצר המלך לידי הסט"א ומגביר חיילים לאותו צד חלילה וחלילה, ובזאת מחריב העולם תחת לעמול על תיקונו רחמנא לשיזבן. הנה גם זה נרמז במצוות פרשה זו, כל ענייני ניזקין, השור הבור המבעה וההבער, אם מגביר את נפש הבהמית שתהיה שולטת עליו אז נעשה שור מועד ומזיק העולם, וכשאין בו תורה, "הבור" ריק אין בו מים אבל נחשים ועקרבים יש בו, ואם שקוע בתאוות אכילה שהוא ענין "המבעה", מן ההיתר יסתנו אל האיסור, ומקלו יגיד לו, מלשון שהקולות יורו לו דרך להקל בכל דבר בעת שיגבור עליו תאוות האכילה, ועל כולנה אש התאוה שהוא "הבער" אם מתאוות ואם אש הכעס, אשר הם מרתיחין את כל רמ"ח האברים והשס"ה גידים לעבירה ה"י.

ועתה הזמן למול את ערלת הלב, להכניע את כח היצר אשר כוחו "שור בור מבעה והבער", לתקוע את יחוד ה' בלב, לצאת מרשות הבלי הזמן לרשות אדון העולם, ואיתא בספרים דמוז"ה גימ' שם אדנ"י שהוא שם היראה, יראת ה' טהורה שבקבלת עול מלכות שמים, כי לי בני ישראל עבדים.

(רעוא דרעוין פרשת משפטים תשע"ט)

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (כ"א, א'), איתא בזוה"ק 'אלין סדורין דגלגולין', ומבואר בספ"ק שייכות פרשתו המדברת ממשפטים ודינים, חייב וזכאי ודיני ממונות ועדות, לסוד הגלגול, כי הנה עינינו הרואות אשר לפעמים יזמן דין תורה בין שני אנשים, ומחמת שלא יהיו ראיות טובות לזכאי, יצא נפסד בדניו, ואילו חברו החייב יצא זכאי, והוא פלא נורא, שהלא משפטי ה' אמת צדקו יחדיו ואיך יצא כזה משפט מעוקל להצדיק את החייב ולהרשיע את הזכאי, ולזה באה התשובה בסוד הגלגול, שהאנשים אשר בכאן כבר היו בעולם הה פעם ופעמיים, ואפשר שבגלגול קודם היה ביניהם דין ודברים שהאחד גזל את חברו בלא משפט, ובעודם בחיים לא באו לפני הדיין או שלא נודע לנגזל מי גזלו, ואשר על כן באו בגלגול כדי ששייב הגולן את אשר גזל, ובא באופן נעלם כזה אשר נדמה כי יצא משפט מעוקל, אך האמת כי משפטי

ה' צדקו יחדיו, ואין דין נוקב ויורד יותר מזה, כי הדיין אין בידו לדון אלא מה שענינו רואות והש"ת דן מסוף העולם ועד סופו, כי לפניו נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית, והוא יודע סוד הנשמות בצאתם ובבואם וחזרתם חלילה, ויכול לדון דין שהוא אמת לאמתה.

והן כל אלה יפעל אל פעמיים שלש עם גבר, לגלגול שנית לעולם כדי להשיב נפשו משחת, וכבר האריך בזוה"ק ובאר"י הקדוש בסוד הנורא הזה, אשר בו ניכרים תוקף משפטיו ועומק מחשבתו לכל ידח ממנו נידח, ואשר מחמתו באו כמה מצוות כמו ייבום וחליצה, שעניינם לתת תקווה לנשמות וניצוצי נשמות אשר הלכו אובד מבלי לבוש וברוב הימים נשכחו.

והנה סוד הגלגול הוא גם ענין ימי השוכבי"ם הקדושים אשר אנו עכשיו בחותם שלהם, כי בימים אלו נשלם תיקון ניצוצי הקדושה שהיו מפוזרים במצרים על ידי שעבוד נשמות ישראל וצאתם מאפלה לאור גדול, כי הנה ענין הניצוצין הללו הפוזרים במצרים, הוא ענין ישן נושן ועתיק יומין, כי שורש נשמות הללו הוא מק"ל שנים שהיה אדם הראשון עסוק בתיקון החטא, ויצאו ממנו נשמות בדרך לא טוב, והיו בדמיון הזהב אשר בבטן האדמה אשר לו תואר לו ולא הדר, והיה צריך להביאם בעליל לארץ כדי לזקקם ולגלות הזוהר והיפוי שלהם, על כן באו בגלגול כדור המבול, ומחמת שהיה טינופם עבה עדיין, נמשכו אחר הענין הרע שבו באו, והשחיתו דרכם גם כן עד אשר נשחתה הארץ ובא המבול, ואחר כך באו בגלגול שנית כדור אנוש וגם שם הלכו והרשעו ונאבד מארץ זכרם, וחזרו ובאו עוד באנשי סדום הרעים וחטאים לפני ה' מאוד, עד שהרגם הקב"ה והורידם באחרונה במצרים, ושם היו פזורים על העצים ועל האבנים, ואז ירדו לשם בני ישראל והחלו ללקט נפזרים ושאו אליהם הנשמות המגולגלות הללו, עד שסיימו מלאכתם ויצאו ממצרים באותות ובמפתים, ומן כל הניצוצין שנלקטו, נעשו ששים ריבוא אותיות כנגד ששים ריבוא נשמות ישראל, ועמדו לפני הר סיני וקיבלו התורה שהיא עוצם יקרת הנשמות הקדושות הללו שהיו מלפנים מעוללים בעפר. ונמצא כל עבודת ימי השוכבי"ם היא תיקון הפגמים מגלגולים קודמים, שהפגמים הם בעצם הנשמות ועליהם לעבור עניינים מעניינים שונים כדי לבוא על תיקון שלם.

והנה זיכוך הנשמות הללו בגלגול אחר גלגול, הוא הנקרא בשלון חז"ל "יתננו לכובס", שהוא בחי' כיבוס הנשמות ורחיצתן מטינופן כדי לחדש אורן כבראשונה, והכיבוס בא בצער גדול שהם משפטים שונים שעושה ה' עם האדם, והאדם יש בליבו תימה גדולה, למה עשה לי ה' ככה ואני עובד אותו באמונה מנעורי, ולמה יש לי צער גידול בנים עם זה שאני איש תם וישר, וחברי שאינו צדיק כ"כ בניו כשתילי זיתים, ועוד כמה שאלות שמעציבות מאוד לבב בני אדם, והאמת בזה הוא סוד הגלגול כנ"ל, שאין אתנו יודע עד מה מענין ביאתנו לעולם ותכלית עשייתנו כאן, ואפשר שאנו מכבסין עכשיו איזה פגם שיש בנו מדורות ראשונים, והכיבוס הוא בא בצער כנ"ל אך הוא בוודאי לתכלית טוב ומעו יצא מתוק. וזה היה סוד ייסורי נשמות ישראל במצרים רד"ו שנה, שהיה הזיכוך והליבון בצער וייסורים נוראים כמ"ש "וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלנים ובכל עבודה בשדה" (שמות א', י"ד), וכפי שביאר האור החיים הקדוש בסוד הפסוק "עת אשר שלט האדם באדם לארע לו" (קהלת ח'), שאופן יציאת הניצוץ הקדוש מן הרשע אשר בו הוא טמון, הוא על ידי שהרשע מכאיב לצדיק ורודפו, ובכך נמלט הניצוץ מן הרשע ונכלל בצדיק, וכך היו בני ישראל הולכים ומלקטים הניצוצין במצרים על ידי הייסורים שהיו להם מן המצריים, עד אשר לאט לאט נהגו סיגים מכסף ועוצם יקרת הנשמות נגלה לעין כל, בהגלות מלכנו על הר סיני לדבר לעמו תורה ומצוות.

ולכן תיכף אחר קבלת התורה שנשלם כל סדר הגלגול בכל מה שעבר על בני ישראל במצרים, תיכף באה פרשת "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", רמז לצער הנשמות שעובר עליהם מה שעובר בגזירת עליון מנפלאות תמים דעים, ומאמר הזוה"ק "אלין סודין דגלגולין", תדעו שהכל מה שעובר על אדם הוא סוד הגלגול שהוא נעלם עכשיו בעולם הזה אשר אין בו לדיין אלא מה שענינו רואות, אך לפניו יתברך הכל גלוי ויודע וצדקתו כהררי אל משפטיו תהום רבה.

ומאלו הגילויים בא גם כן פחד גדול לעבור חלילה על משפטי התורה, כי משפטי ה' אמת צדקו יחדיו והולכים על פני כמה דורות, ולעולם אין אדם יודע למתי יפרע חובו, כי באמת גם אחר המיתה צריך עדיין ללכת ולהשלים תיקון הנפש עד שתהיה כלולה מתרי"ג מצוות בשלמות כראוי, וכנרמז כל זה בדברי התנא (אבות ד'): 'הילודים למות והמתים להחיות והחיים לדון וכו', ואל יבטיחך יצרך שהשאלו בית מנוס לך, שעל כורחך אתה נוצר, ועל כורחך אתה חי, ועל כורחך אתה מת, ועל כורחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא'.

(מתוך רעוא דרעוין משפטים תשע"ז)

אנפין הדתין

כל אשר דיבר הוי"ה נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז'). בספה"ק 'סודו של שבת' הביא מאמר חז"ל, כיון שאמרו ישראל נעשה ונשמע היה עומד מלאך ומנשק לכל אחד ואחד על פיו ומלמדו כל התורה כולה. ויש להתבונן בסוד נשיקת המלאך בקבלת התורה, ונקדים דברי הרה"ק רבי שלמה לוצקער ז"ע (תלמיד המגיד) בספרו הק' 'דברות שלמה' פ' תולדות, על המעשה בחז"ל בחוני המעגל שעג עוגה ועמד בתוכה, וביאר כוונת העוגה הוא שצמצם מוחו, כי טבע המח לשוטט, וקיבוץ המחשבה לנקודה אחת זהו בחי' עג עוגה ועמד בתוכה, כי דבר חד יכול לחזור חור כמו שמצינו בחודו של מחט, משא"כ עץ גדול לא יוכל לחזור חור באמצע הקיר, וה"ה צמצום המחשבה לנקודה אחת יש בו מעין חדות לבקוע, כמו ראש חץ.

ובביאור דבריו הק' י"ל, דהנה על האדם מוטל לדמות עצמו לקונו, כמו שהקב"ה בבריאת העולם צמצם עצמו כביכול, כך צריך גם האדם לעשות צמצום, והוא ריכוז המחשבה בחי' עג עוגה במחשבה. וזהו ג"כ סוד הנשיקה, תחילה אוסף הרוח וזהו בחי' הצמצום, ואח"כ נתינת הרוח הוא התפשטות הקו, וכתב האריז"ל שבכל נשיקה יש ד' רוחות, ב' של הנושק כאמור, וב' רוחות של המקבל, בסוד חשוק ונחשק שבאה"ח הק', כי יש בחי' צמצום והתפשטות מלמעלה, וכנגדו מוכרח להיות צמצום והתפשטות מבני ישראל למטה, ובני ישראל הם הנחשקים של הבורא ית"ש כביכול, וכשיש ד' רוחות של ימות של נשיקה מעילא לתתא ומתתא לעילא, נעשה מזה ד' רוחות של משיח, "ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה" וגו'. וכשישראל מבקשים ישועה מהקב"ה, הרי בקשה זו היא צמצום של נשיקה להקב"ה, וקבלת הישועה מלמעלה הוא צמצום הנשיקה מהקב"ה, כי בכל דיבור ודיבור מוכרחים להקדים תחילה אסיפת רוח אל קרבו, ואסיפת רוח זו ואח"כ הוצאת ההבל מן הפה בדיבור הוא ממש סוד הנשיקה להקב"ה כביכול (וח"ו להיפך כשמדבר דברים בטלים) ואם יש בדיבור גם ריכוז מחשבה, הרי כוחו גדול ומכופל כי אז הוא שלימות הנשיקה.

זה הכוונה כשאמרו ישראל נעשה ונשמע, נעשה מלאך מכל דיבור והיה עומד ומנשקו על פיו ומלמדו כל התורה כולה, ואי מהרה"ק רמ"מ מרימנוב ז"ע שבקבלת התורה שמעו בני ישראל קמץ א' של אנכי ותיכף פרחו נשמתם, וסוד הענין, שהא' העליון שורש כל העולמות נחלק כידוע באמצעו ונעשה י"ו למעלה וי"ו למטה, יינינו צמצום הרוח, ואות ו' רומז להתפשטות, היינו נשיקה מלמעלה ונשיקה מלמטה, בחי' י"ו וי", וקמץ הוא ג"כ י"ו והוא לשון צמצום וקמיצה, כי ע"י צמצום שמצמצם האדם למטה בשכלו, יכול צמצום אור ה' לשרות בתוכו, ואמצע האות א' הוא ו' משופע המפריד בין י' עליונה לתחתונה, ובתיקו"ז נתבאר שהוא הרקיע המבדיל בין המים העליונים לתחתונים וגורם פירוד שגורם למים התחתונים לכבות, ובעת שמצמצם עצמו בדבקות עין שכלו, הרי הוא בוקע הא' ונעשה י"ו למעלה וי"ו למטה סוד הנשיקה עצמה, כי בריגעא חדא כאשר מסלק המסתירים ובוקע את הרקיע מתגלים נשיקות פיהו כביכול.

גם אי' שמלאך יופיא"ל נקרא שר התורה והוא לימד למשה רבינו את כל התורה, ושם יופיא"ל יש בו אותיות יו"י אל"ף, והאות פ' באמצע אותיות יו"י, כי הפה הוא הנושק המקשר עילא ותתא, וזה סוד נשיקת המלאך שמלמדו כל התורה, כי כל הארה מלמעלה הוא בסוד נשיקה בצמצום האור והתפשטותו כפי יכולת הכלים לקבלו.